

FOREIGN SCIENTIFIC RESEARCHES OF HANDWRITING OBJECTS PERFORMED BY PERSONS IN STATE OF ALCOHOLIC INTOXICATION

S. S. Kyrylenko

The article analyzes the works of foreign authors on the study of handwriting objects executed by the persons, which were intoxicated by alcohol, and it highlights the main content of the studies and comparison of their results indicating the possible reasons for discrepancies. In particular, indicating some features of conduction, the researching results of A. Rebin and G. Blair, G. Elbel, C. Tripp, F. and G. Weinberg, F. Fluchiger, K. Puri, I. Herhov, K. Handel, G. Denmark, D. Purtell, A. Hilton, M. Stinson, A. Safyanovski, R. Foley and E.L. Miller, N. Galbraith, N. Ascioglu and F. Turan, E.S. Geller, S. Clarke and M. Kelsher, J. Phillips, R. Muller and F. Ogeil are presented.

As a result of the analysis of these developments it is found that over the last more than 50 years foreign literature study of handwriting of persons who were drunk, represented by the theoretical, practical and experimental studies, which are actively carried out at present using statistical and dynamic research methods and computing. Except as objective it is noted also presence in some of the studies exclusively original subjective component. Found that conducting researches accounted dependence of writing also on various characteristics of the subjects. Generalization of experimental studies conducted by foreign authors found that writing signs vary with changes in the concentration of alcohol in the blood. It is concluded that the characteristic changes revealed by different authors in handwriting objects that are made by persons who were under the influence of alcohol, are compatible among themselves. Noted causes controversy that arose among researchers, describing the changes that advancing in the handwriting of those who were under the influence of aforementioned factor. Proposed to take into account the results of these foreign researches and the reasons for their differences in the development of appropriate techniques.

УДК 343.98

В.М. Здор
судовий експерт

*Дніпропетровський науково-дослідний інститут
судових експертиз Мінюсту України*

ВПЛИВ СУБ'ЄКТИВНИХ ЧИННИКІВ НА ФОРМУВАННЯ ІМОВІРНИХ ВИСНОВКІВ ПОЧЕРКОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ

У статті проаналізовані загальні етапи формування експертних висновків та їх класифікація по ступеню твердження. Чітко сформульовані основні чинники та переважні фактори впливу на формування імовірних висновків. Обґрунтована важливість та вагомість імовірних висновків у кримінальних розслідуваннях, процесуальних діяч і судочинстві у цілому.

Висновки експерта це оцінка результатів проведеного дослідження та надзвичайно відповідальна стадія: це складний акт усвідомлення кількісної і якісної цінності (визначеності) ознак. Її підсумки багато в чому залежать від якості всієї проведеної роботи на попередніх стадіях експертизи. Висновок про наявність або відсутність тотожності в почеркознавчій експертизі буде обґрунтованим тільки у тому випадку, якщо в основу його покладені результати якісної і кількісної оцінки всіх виявлених ознак. На підставі такої оцінки ознак в порівнюваних почерках експерт приходять до певного логічного висновку, істинність і обґрунтованість якого оцінюється слідчим і судом в сукупності з іншими доказами, зібраними по конкретній справі.

Оцінка ознак почерку, як затверджує С. Н. Потапов, здійснюється експертом практично на всіх попередніх етапах дослідження, але першочергове значення ця оцінка набуває після здійснення порівняльного дослідження і встановлення певного об'єму співпадаючих ознак та ознак, що розрізняються [1, с. 20–22].

Підсумкова оцінка повинна враховувати результати «проміжних» оцінок. Якщо експертом використано декілька методик дослідження, то результати застосування кожної з них оцінюються окремо, а потім всі результати оцінюються в сукупності.

Підсумкова оцінка складається з наступних етапів:

- 1) оцінка результатів, що мають місце на попередньому етапі;
- 2) пояснення природи співпадаючих ознак;
- 3) пояснення природи і походження ознак, що розрізняються;
- 4) визначення ознак, які повинні увійти до сукупності;
- 5) встановлення ідентифікаційного значення сукупності ознак і їх ідентифікаційної значущості;
- 6) формування і формулювання оцінної думки;
- 7) формування і формулювання висновку.

Висновки експерта можуть мати різну логічну форму [3, с. 24–32].

Перш за все, вони класифікуються залежно від характеру вирішуваних експертом задач (діагностичного, класифікаційного, ідентифікаційного, ситуалогічного).

За наслідками діагностичних досліджень даються висновки про природу і стан об'єкту

- наявність або відсутність незвичності письма;
- характер незвичності — тимчасовий або постійний;

– групи природних (не пов'язаних із навмисною зміною) або штучних факторів незвичності письма;

– групи природних внутрішніх (стрес, хвороба, алкогольне сп'яніння, вікові зміни) або зовнішніх (незвична поза, матеріал письма або пишучий прилад, виконання рукопису без окулярів, під впливом холодних навантажень) незвичних факторів;

– групи штучних факторів (наслідування друкарському шрифту, пропису, маловиробленому почерку або підпису другої особи, зміна загальних та окремих ознак);

– виконання підпису з навмисною зміною (авто підробка) або зміна пишучої руки.

Класифікаційний висновок дається при встановленні належності об'єкту до якого-небудь класу:

– встановлення належності почерку виконавця до групи почерків, притаманних особам визначеної статі, віку, або типу почерків (високо-, середне-, маловироблені із високою, середньою або малою координацією рухів);

– встановлення статі та віку виконавця;

– встановлення схожості почерків 2-х осіб. Задача встановлення індивідуальної totoжності тут відсутня.

Для ідентифікаційних досліджень характерні два види висновків — про індивідуальну totoжність і про групову належність (останній — у разі неможливості встановлення індивідуальної totoжності).

Окрім розподілу висновків за змістом, існують і інші, що проводяться з урахуванням вимог логіки за наступними підставами:

1) по ступеню твердження — категоричні й імовірні.

Підсумкова оцінка повинна привести експерта до твердого переконання в істинності своїх висновків. Цьому сприяє і використання математичних методик оцінки ідентифікаційної значущості співпадаючих ознак і ознак, що розрізняються [6, с. 58].

В процесі почеркознавчої ідентифікаційної експертизи, вирішуючи питання по суті, експерт тим самим з кількісної і якісної сторони оцінює виявлену при детальному дослідженні сукупність співпадаючих ознак та ознак, що розрізняються. Жодне експертне дослідження, у тому числі і почеркознавче, не проводиться без кількісної і якісної оцінки порівнюваних ознак. І те і інше важливе. На підставі тільки кількісної оцінки експерт не може дійти якого-небудь висновку. Для того, щоб експерт зміг вирішити питання по суті, він

повинен дати якісну оцінку сукупності виявлених ознак, тому що почерк кожної людини суворо індивідуальний. Таким чином, лише при якісній визначеності письмово-рухового навичку (почерку) можлива ідентифікація особи по почерку.

Слід враховувати, що в обґрунтування висновку експерта включаються не всі співпадаючі ознаки або ознаки, що розрізняються, а тільки найістотніші, стійкіші і достатні [2, с. 70–74].

Успіх тут багато в чому залежить від таких суб'єктивних чинників, як особистий досвід експерта, його кваліфікація, спеціалізація і т.д. В той же час використання при оцінці виявлених ознак тільки суб'єктивних критеріїв може привести експерта до помилкових висновків. Аналіз експертної практики показує, що основні недоліки проведення почеркознавчих ідентифікаційних експертиз полягають в невмінні виявляти, вивчати і правильно оцінювати ознаки почерку [3, с. 48–52].

При дачі висновків деякі експерти в основу висновків беруть ознаки, що часто зустрічаються в почерках різних осіб, тобто такі, що не уявляють ідентифікаційної цінності. В даний час розроблені і застосовуються в експертних установах методики визначення частоти зустрічаємості і ідентифікаційної значущості ряду окремих ознак скоропису. Основою для об'єктивної оцінки ідентифікаційної значущості окремої ознаки є частота її зустрічаємості в почерках різних осіб. Використовуючи імовірні статистичні методи, експерт на підставі частоти зустрічаємості певних окремих ознак в змозі не тільки дати їм кількісну оцінку, але і об'єктивно оцінити їх якісну сторону.

Таким чином — в процесі формування загальних оцінних думок (загального синтезу) експерт залежно від якості і кількості виявлених співпадаючих або ознак, що розрізняються (сукупності ознак) може дійти категоричного позитивного, негативного, імовірного висновку про наявність або відсутність тотожності або про неможливість рішення питання по суті.

Імовірна або категорична форма висновку і виражає вироблену експертом оцінку достатності знайдених їм фактичних даних.

Імовірна форма висновку експерта указує на дві істотні обставини:

а) в наслідок наукового дослідження не знайдено даних, перешкоджаючих позитивному рішенню поставленого питання;

б) дані, знайдені в результаті дослідження можуть служити підставою для пропозиції, але не достатні для категоричного вирішення питання.

У основі диференціювання висновків експерта на категоричні і імовірні лежить ступінь впевненості в істинності одержаного знання і ступінь наукової обґрунтованості даної думки. Категоричний позитивний висновок про наявність тотожності — встановлення конкретного виконавця спірного рукопису — експерт в праві зробити тільки у тому випадку, коли співпадаючі ознаки утворюють сукупність, не повторювану в почерках інших осіб. У криміналістичній літературі наголошується, що до об'єктивних підстав вірної оцінки співпадаючих ознак для категоричної думки про наявність тотожності відноситься:

- індивідуальність ознак, включених в сукупність (чим рідше в почерках різних осіб зустрічаються ті або інші ознаки, тим вище коефіцієнт їх ідентифікаційної значущості);
- стійкість ознак впродовж всього рукопису;
- відсутність нез'ясовних ознак, що розрізняються.

Експерт, дійшовши позитивного категоричного висновку, зобов'язаний пояснити походження наявних ознак, що розрізняються. Відмінності можуть бути пояснені варіаційністю почерку, бажанням пишучого навмисно змінити свій звичний скоропис, незвичними умовами, в яких виконувався рукопис, і т.д. Категоричний негативний висновок робиться у разі виявлення в порівнюваних почерках стійких загальних, що розрізняються, і, головним чином, окремих ознак. Збіги у разі негативного висновку можуть бути пояснені схожістю почерків, загальними типовими властивостями або наслідуванням почерку передбачуваного виконавця.

Таким чином, висновок експерта є достовірним, категоричним позитивним або категоричним негативним тільки у тому випадку, коли всім ходом дослідження встановлена (доведена) неможливість протилежного твердження.

У основі імовірного висновку експерта лежать два критерії:

- 1) ступінь переконаності експерта в правильності зробленої ним оцінки виявленої сукупності ознак, оцінки окремих ознак і їх ідентифікаційної значущості;
- 2) ступінь наукової обґрунтованості, значущості сукупності виявлених ознак.

Імовірний висновок, як правило, витікає з наступних об'єктивних обставин:

- виявлена сукупність, з одного боку, містить ознаки, ідентифікаційна значущість яких відносно висока;

- їх кількість недостатньо через обмежений об'єм почеркового матеріалу (наприклад, дослідження почерку маловиробленого, «шкільного», високовиробленого простого за структурною складністю).

У таких висновках оцінюються всі ознаки (сукупність ознак) і повинно бути пояснено, якщо це можливо, походження окремих співпадаючих або ознак, що розрізняються (залежно від імовірного позитивного або негативного висновку).

Якщо експерт не упевнений у вірній оцінці виявленої при порівняльному дослідженні сукупності ознак (наприклад, за наявності виявленої сукупності співпадаючих ознак він не може пояснити походження наявних ознак, що розрізняються), його висновок по ступеню імовірності далекий від достовірності. Отримане знання імовірне внаслідок того, що по ступеню впевненості експерта є тільки деякі підстави вважати його істинним. Коли експерт не в змозі пояснити походження ознак, він зобов'язаний відмовитися від рішення поставленого перед ним питання, аргументуючи свою відмову.

Два види даних імовірних висновків якісно відрізняються один від одного. Якщо друге припущення далеко від достовірного висновку, то в першій думці ступінь імовірності близький до достовірності техніко-криміналістичних засобів, методів і методик дослідження може перетворитися на достовірність. Висновок про неможливість рішення питання про виконавця спірного рукопису формується у експерта, як правило, при дослідженні вкрай обмеженого об'єму почеркового матеріалу, коли неможливо виявити, а виявивши, пояснити сукупність ідентифікаційних ознак, достатню для категоричного або імовірного висновку про наявність або відсутність тотожності.

Іншими причинами, що не дозволяють експерту вирішувати питання по суті за наявності обмеженого об'єму почеркового матеріалу, що міститься в спірному рукописі є:

- простота виконання почерку, яким виконаний спірний рукопис (мала ідентифікаційна значущість виявлених ознак);
- навмисна або ненавмисна зміна звичного для пишучого рукопису.

При оцінці висновку експерта (проведеного їм дослідження і сформульованих висновків) необхідно враховувати, що можливість і успішність рішення поставлених перед експертами слідчо-судовими органами питань визначаються в основному п'ятьма чинниками:

- 1) видом, характером і особливостями об'єкту почеркознавчого дослідження;

2) наявністю достатнього по кількості і якості порівняльного матеріалу;

3) рівнем розробки методики;

4) відповідним технічним оснащенням експертних установ;

5) наявністю підготовлених кадрів.

Висновки експертів-почеркознавців при рішенні класифікаційних і діагностичних задач мають імовірний характер і можуть використовуватися як аргументи лише в тих випадках, коли відсутні істотні суперечності між ними і іншими доказами по справі [4, с. 36].

Імовірна думка носить характер припущення і не є доказом. Проте не слід нехтувати такою думкою. Непевне відношення до імовірного висновку у висновках експертів виникає від того, що деякі практичні працівники не вміють вірно оцінювати такі висновки. У судовій і слідчій практиці зустрічаються випадки, коли висновки імовірного характеру, обґрунтовано аргументовані всім ходом дослідження, стали підставою для зміни напрямку розслідування кримінального провадження, або справи, сприяли здійсненню додаткових процесуальних дій для виявлення нових доказів і з'явилися проміжною ланкою на шляху слідчого до встановлення істини [5, с. 64].

У даний час широко використовуються імовірно-статистичні методи, що дозволяють розрахувати і кількісно виразити рівень надійного експертного висновку. Знання принципів такого визначення було б дуже корисним для слідчих і суддів, які вважають, що між категоричним та імовірним висновком існує непрохідна грань, а не вельми умовна межа.

Так, при надійності висновку 0,9999, тобто що наближається до 1 (достовірному), дається категоричний висновок, а при надійності 0,98 — імовірний висновок. При нижчих показниках надійності методики експертизи наказують експерту відмову від дачі висновку. Таким чином, імовірний висновок дається при достатньо високому рівні надійності висновку, що межує з надійністю категоричного висновку.

Список використаних джерел

1. С. М. Потапов — основоположник теории криминалистической идентификации / редкол.: М. Л. Цымбал, Э. Б. Симакова-Ефремян, В. Ю. Шепитько и др. — Х.: Право, 2002.

2. *Сегай М. Я.* Методология судебной идентификации / *М. Я. Сегай.* — К.: РИО МВД УССР, 1970.
3. *Образцы* экспертных заключений. Судебное почерковедение / *З. А. Ковальчук, В. В. Литовский, З. С. Меленевская, С. Ю. Петряев, И. Я. Фридман, С. А. Ципенюк.* — К., 1995.
4. *Куприянова А. А.* Методические рекомендации решения судебно-почерковедческих диагностических задач / *А. А. Куприянова.* — Минск, 1982.
5. *Судебно-почерковедческая* экспертиза. — М., 1971. — Ч. 1, 2.
6. *Судебно-почерковедческая* экспертиза / под. ред. *Е. Е. Доброславской, А. И. Манцетовой, В. Ф. Орловой,* — М., 1971. — Ч. I, II.

ВЛИЯНИЕ СУБЪЕКТИВНЫХ ФАКТОРОВ НА ФОРМИРОВАНИЕ ВЕРОЯТНЫХ ВЫВОДОВ ПОЧЕРКОВЕДЕЧЕСКИХ ЭКСПЕРТИЗ

В. М. Здор

Самый важный этап в проведении почерковедческих экспертиз — это процесс формирования выводов.

Эксперт имеет обоснованную возможность формирования выводов только в том случае, если в результате качественной и количественной оценки всех выявленных признаков чётко определено отсутствие или наличие тождества.

По характеру решаемых задач выводы эксперта делятся на — диагностические, классификационные, идентификационные и ситуалогические.

Диагностические выводы включают в себя информацию о наличии или отсутствии необычности письма с временным или постоянным характером (1 — стресс, болезнь, алкогольное опьянение, возрастные изменения; 2 — необычная поза, материал письма или пишущего прибора, выполнение рукописи без очков, с переохлаждением организма; 3 — искусственные факторы необычности выполнения письма: подражание печатному шрифту, прописи, маловыработанному почерку или подписи другого лица; выполнение подписи с умышленным изменением почерка и пишущей руки).

Классификационные выводы отражают принадлежность объекта исследования к какому-нибудь классу: определение пола, возраста, типу почерка, установление схожести почерков. Идентификация в данном случае не проводится.

Для идентификационных исследований характерны два вида выводов — индивидуальное тождество и групповая принадлежность (в случае невозможности установления индивидуального тождества).

Кроме вышеперечисленных выводов существуют и те, которые делятся по степени утверждения на категорические и вероятные.

Категорический положительный вывод — установление конкретного исполнителя спорной рукописи.

Категорический отрицательный вывод делается в случае выявления в сравниваемых почерках стойких различающихся общих и частных признаков.

Таким образом, вывод эксперта является достоверным, категорически положительным или категорически отрицательным только в том случае, если всем ходом исследования установлена невозможность противоположного утверждения.

Вероятная форма вывода эксперта указывает на два существенных обстоятельства:

а) в следствие научного исследования не найдено данных, препятствующих положительному решению поставленного вопроса;

б) данные, найденные в результате исследования могут служить основанием для предположения, но не достаточны для категорического решения вопроса.

В основе дифференцирования выводов эксперта на категорические и вероятные лежит степень уверенности в истинности полученного знания и степень научной обоснованности данной мысли.

Успех тут зависит от таких субъективных факторов, как личный опыт эксперта, его квалификация, специализация и т.д. В то же время использование при оценке выявленных признаков только субъективных критериев может привести эксперта к ошибочным выводам. Анализ экспертной практики показывает, что в основе недостатков проведения почерковедческих идентификационных экспертиз лежит неумение выявлять, изучать и правильно оценивать признаки почерка.

При даче выводов некоторые эксперты в основу выводов берут признаки, которые часто встречаются в почерках разных лиц, то есть такие, которые не представляют идентификационную ценность. Основой для объективной оценки идентификационной значимости частого признака есть частота его встречаемости в почерках разных лиц. Используя вероятные статистические методы, эксперт на основе частоты встречаемости определённых частных признаков в состоянии не только дать им количественную оценку, но и объективно оценить их качественную сторону.

Кроме того необходимо учитывать, что возможность и успешность решения поставленных перед экспертами следственно-судебными органами вопросов опережаются следующими факторами:

1. видом, характером и особенностями объекта почерковедческого исследования;
2. наличие достаточного по количеству и качеству сравнительного материала;
3. уровнем разработки методики;
4. соответственным техническим оснащением экспертных учреждений.

INFLUENCE OF SUBJECTIVE FACTORS ON THE FORMATION LIKELY CONCLUSIONS OF EXPERT HANDWRITING

V. M. Zdor

The most important step in conducting handwriting expert — is the process of forming conclusions.

Expert has a reasonable opportunity to draw conclusions only if the result of the qualitative and quantitative assessment of all identified signs clearly identified the presence or absence of identity.

By the nature of the conclusions of the expert tasks are divided into — diagnosis, classification, identification and situationally.

Diagnostic findings include information on the presence or absence of unusual emails with a temporary or permanent character (1 — stress, illness, alcohol intoxication, age-related changes; 2 — unusual posture, writing material and a writing instrument, the execution of the manuscript without glasses, with a chisel; 3 — artificial factors unusual performance letters: imitation block letters, prescription, handwriting or signature few drawn another person; perform signature deliberate change in handwriting and writing hand).

Classification reflects the conclusions of the research object belonging to any class: identification of gender, age, type of handwriting, the establishment of the similarity of handwritings. Identification in this case is not carried out .

For the identification of studies characterized by two kinds of findings — individual identity and group membership (in the case of failure to establish the identity of an individual).

In addition to these findings, there are those who are divided on the degree of categorical statements and probable .

Definitive positive conclusion — the establishment of a particular artist controversial manuscript.

The categorical conclusion is negative in case of persistent handwriting compared to different public and private signs.

Thus, the conclusion of the expert is credible, strongly positive or strongly negative only if the entire course of the study the impossibility of the opposite assertion.

Possible form of withdrawal of the expert points to two significant facts:

a) as a consequence of scientific studies have not found data that prevent a positive solution of the issue;

b) the data found by the study may form the basis for the assumption, but not enough for a definitive solution to the question.

The basis of the conclusions of an expert on Differentiation definitive and probable is the degree of certainty of the truth of the knowledge and the degree of scientific validity of this idea.

Success here depends on subjective factors such as personal experience of the expert, his qualifications, specialization, etc. At the same time, the use in the assessment of the identified signs only subjective criteria may lead to erroneous conclusions of the expert. Analysis of expert practice shows that the basis of the shortcomings of handwriting identification examination is the inability to identify, study and properly evaluate handwriting characteristics.

Having given the findings, some experts in the basis of the findings are taken symptoms that are often found in the handwriting of different persons, those which do not represent identifiable value. The basis for an objective assessment of the relevant portions of the identification tag has its frequency in the handwriting of different persons. Using statistical methods likely, an expert on the basis of frequency of occurrence of certain private signs are able to not only give them a quantitative assessment, and objectively evaluate their qualitative aspect.

In addition, please note that the possibility and success of the solution put to the expert investigative and judicial bodies home's questions the following factors:

- 1) views , nature and characteristics of duplicate objects handwriting analysis;
- 2) the availability of sufficient quantity and quality of comparative material;
- 3) the level of design methodology;
- 4) according to the expert technical equipment foundations.